

BIBLIOGRAFIE

DRAMA EN THEATER EEN BIBLIOGRAFIE VOOR NOORD- EN ZUID-NEDERLAND

Annick POPPE
Aflevering 53

I. WETENSCHAPPELIJKE TEKSTEN

a. boeken

ABRAHAMSE (Wouter), *Het toneel van Theodore Rodenburgh (1574-1644)*, Amsterdam : AD & L, 1997, 218 p.

DE PAEPE (Christian) en VONCK (Bart), *Federico Garcia Lorca (1898-1936)*, Antwerpen: Petraco/Pandora, 1999, 296 p. (ISBN 90-5352-225-8).

GOSSCHALK (Käthy) en QUINT (Erik), *Moed en avontuur. 25 jaar Werkcentrum Dans/De Rotterdamse Dansgroep*, Amsterdam: Theater Instituut Nederland, 1999, 192 p.

PIETERS (Jürgen), *De honden van King Lear: Beschouwingen over hedendaags theater*, Groningen: Historische Uitgeverij, 1999, 164 p.

RANSHUYZEN (Betty), *Handleiding publieksonderzoek voor podia en musea*, Amsterdam: Boekmanstudies, 1999 (ISBN 90-6650-058-1).

VAN DEN HASPEL (Frits), *Doeken in het theater*, Amsterdam: International Theatre & Film Books, 1999 (ISBN 90-6403-557-1)

VAN DOLEN (Hein L.), *De Griekse komedie*, Amsterdam: Athenaeum-Polak & Van Gennep, 1999, 171 p. (ISBN 90-253-0869-4).

VOS (Erik), *In de arena. Toneelherinneringen*, Amsterdam: De Bezige Bij, 1999 (ISBN 90-2343-876-1).

b. artikels in tijdschriften, jaarboeken en verzamelwerken

ANTHONISSEN (Peter), "In de waan van het kapitalisme. Een andere Oscar van Woensel, *Etcetera*, 17 (1999), nr. 70, pp. 22-24.

Is Oscar van Woensel als auteur moeilijk los te denken van de theaterproducties van Dood Paard, recent schreef hij *Varkens* en *Part Two*, twee toneelteksten voor het Nederlandse jeugdtheatergezelschap Het Syndicaat. Zijn deze stukken, in tegenstelling tot wat we van hem gewoon zijn, vrij narratief van opbouw, ook hierin wordt, in een kapitalistische maatschappij die enkel op uiterlijkheden teert, het onvermogen tot liefde in verband gebracht met het onvermogen tot zelfkennis, waardoor enkel in de droom een uitweg rest.

BAETEN (Marleen), "Jeugdtheater XL. Paleisrevolutie en Villaguerrilla", *Etcetera*, 17 (1999), nr. 70, pp. 34-41.

Einde 1998 werd het Koninklijk Jeugdtheater omgevormd tot HETPALEIS, dat over een indrukwekkende infrastructuur beschikt en het belang van vernieuwende producties voor de grote zaal onderkent. Vijf jaar vroeger zag in datzelfde Antwerpen Villanella het licht, dat een vruchtbare samenwerking uitbouwde met de kunstencentra en via het Kunst Jr. Festival (nu Tweekt) als een broedplaats voor nieuw talent fungeert. Een hoopvolle ontwikkeling, die ook voor andere steden model kan staan.

BRULIN (Tone), "Tweede 'brief van een klasgenoot'", *Gierik & NVT*, 17 (1999), nr. 65, pp. 58-62.

Een fragment uit het boek *Luchtmens, de kartonnen doos* van Tone Brulin, dat eerlang bij Paradox Press zal verschijnen en zijn theatercarrière behandelt (hier over zijn examen in 1946 in het atelier van Herman Teirlinck in Ter Kameren).

BRULS (Willem), "Het verkilde hart van de opera", *Theatermaker*, 3 (1999), nr. 8, pp. 38-41.

De zaak Makropulos van Janáček kan gelden als een parabel over de geschiedenis van de opera. In dit werk over een operadiva die al meer dan driehonderd jaar leeft en wordt bemind en misbruikt door twee minnaars die respectievelijk het theater en de muziek representeren, wil hij immers duidelijk maken dat opera een zelfstandig genre is, dat eigen gevoelens en verlangens, wensen en wetten heeft.

DAALDER (Joost) en TELFORD MOORE (Antony), "'There's scarce a thing but is both loved and loathed': *The Changeling* I.i.91-129", *English Studies*, 80 (1999), nr. 6, pp. 499-508.

Beschouwen in *The Changeling* van Middleton en Rowley, Beatrice en haar geliefde Alsemero liefde en haat als elkaar uitsluitende gevoelens, via Beatrices houding tot de figuur van De Flores, dienaar van haar vader, vestigen de auteurs de aandacht op het verband tussen de twee, dat we nu in Freudiaanse termen (de tegenstelling tussen het bewuste en het onbewuste) zouden omschrijven.

DAANE (Marco), "Een papieren kaartenhuis. De geschiedenis van *Regenboog*, Gents 'oorlogs'-tijdschrift", *Revolver*, 26 (1999), nr. 2 (nr. 103), pp. 5-44.

In historisch opzicht erg interessant is het uit 1918 daterende tijdschrift *Regenboog*, dat ontstond aan de door de Duitse bezetter vernederlandste Gentse

universiteit en waarvan uiteindelijk slechts twee nummers - het tweede is dan nog volledig zoekgeraakt - verschenen. Leek het blad onder impuls van Firmin Parasié aanvankelijk een activistische koers te gaan volgen, de redacteurs Richard Minne, Clovis Baert en Herman Van Overbeke stuurden het uiteindelijk een literaire, apolitieke richting uit. Vermeldenswaard hierbij is dat van beide laatsten in 1917 resp. *Werelddrift* en *Apostaat* in de Gentse schouwburg werd opgevoerd, terwijl Van Overbeke begin 1918 op dezelfde plek tot de oprichting van een nationaal Vlaams toneel opriep.

DELVAUX (Peter), "Hexenglaube und Verantwortung zur Walpurgisnacht in Goethes *Faust I*", *Neophilologus*, 83 (1999), nr. 4, pp. 601-616.

Als Goethe in *Faust I* de Paralipomena bij de Walpurgisnacht uiteindelijk schrapt, dan is dit niet in de eerste plaats vanwege de obsceniteit van de scènes met satan: andere aspecten, zoals o.a. het feit dat de scène het stuk niet echt vooruit helpt en dat, gezien de afschuwelijke gevolgen die dit al had gehad, de auteur het nog steeds wijd verbreide geloof in heksen zeker niet wou aanwakkeren, spelen hierbij zeker een rol.

DE SCHRIJVER (Eva), "Uit de praktijkervaring van een leerkracht derde graad: Werken met S. Beckett, *Wachten op Godot* en M. Wildiers, *Een tijd vol angsten*", *Openbaar*, 29 (1999), nr. 5, pp. 298-303 (thema: Teksten in het christelijk opvoedingsproject).

Binnen het kader van het christelijk opvoedingsproject kan *Wachten op Godot*, nochtans een zeer pessimistisch stuk, perfect worden aangewend. Dit zowel om de literaire competentie van de leerlingen te bevorderen (nood aan een nieuw systeem van decodering, cirkelvormige structuur), hen aan te sporen tot reflectie (oorsprong van en reacties op Becketts pessimistische levensvisie) en via tekstbeleving bij te dragen tot de vorming van hun persoonlijkheid (wie is Godot?, vrijheid versus zingeving).

Dossier: "Tijd", *Theatermaker*, 3 (1999), nr. 8, pp. 8-27 en 42-46.

- bespiegelingen van Oscar Van Woensel over 'de tijd, onze metgezel'
- Thera Jonker over de betekenis van tijd, ruimte en handeling in het werk van mimekunstenaar Jan Langedijk (De Daders)
- Annette Embrechts over het Holland Dance Festival 1999 en het concept 'real time' in de hedendaagse dans
- Sylvia Stoetzer over het revolutionaire, puur metrische tijdsbegrip van John Cage
- Pieter Bots over de opvallende gelijkenissen tussen het hedendaagse zaptoneel en het montageprocédé, erg populair in de kunst van de eerste decennia van de twintigste eeuw
- Ron Rijghard in gesprek met Lucas Vandervost van De Tijd.

Dossier: "Van oude mensen en dingen die voorbijgaan. Een blik op de twintigste eeuw aan

de hand van veertien theaterportretten”, *Theatermaker*, 3 (1999), nr. 9, pp. 18-58. Een portret van veertien Nederlandse theatermakers -Hans Snoek, Ritsaert ten Cate, Menso Carpentier Alting, Johan Verdoner, Nicolaas Wijnberg, Ramses Shaffy, Hans De Roo, Max Dooijes, John Lanting, Martinette Janmaat, Marius Flothuis, Ann Hasekamp, Will Beets en Pan Sok- van wie het werk de twintigste eeuw omspannt.

Dossier: “De toekomst van kunst en cultuur”, *Kunst & Cultuur*, 1999, nr. 12, pp. 4-26. Met daarin : Johan Thielemans, “Tegendraads, in theatersnaam tegendraads”, p. 8 en Erna Metdepenninghen, “Overleeft de opera de eenentwintigste eeuw?”, p. 26. Zal wat het theater betreft ook in de eenentwintigste eeuw de strijd tussen wat winstgevend en wat belangwekkend is verder hevig woeden, alvast hoopgevend is dat her en der jonge theatermakers hun vak beoefenen volgens oude, ambachtelijke principes als een politieke daad gaan beschouwen. Op het vlak van de opera rijst, naast respect voor de eigenheid van het bestaande repertoire, de vraag naar nieuwe werken en nieuwe vormen die de tijdgeest weerspiegelen en een evolutie van het genre mogelijk maken.

GEERTS (Hank), “Wantoestanden aan de Donau. Een scandalus toneelstuk”, *Lust & Gratie*, 16 (1999), nr. 62, pp. 81-84.

Van *Pioniers in Ingolstadt*, het tweede stuk van Marielouise Fleisser, dat zich in 1926 afspeelt en als thema wantoestanden bij het leger heeft, bestaan drie versies. Een eerste uit 1928, een tweede, die in 1929 in première ging in een regie van Bertolt Brecht en Jacob Geis en die zo’n schandaal verwerkte dat haar naam voor altijd met dit stuk verbonden zou blijven en een derde -definitieve- uit 1968.

HEYMANS (Frans), “De Vlaamse literatuur in de 19de eeuw”, *Boek en Bibliotheek*, 1999, nr. 4, pp. 9-14.

Als de negentiende-eeuwse Vlaamse literatuur (met inbegrip van het toneel) de weg naar het brede publiek niet vond, dan lag dit o.a. aan de miskennis van het Nederlands op bestuurlijk vlak en aan het nog steeds indrukwekkende analfabetisme dat het ontstaan van een gezond boekbedrijf onmogelijk maakte. Hadden pogingen om een eigen Vlaamse leescultuur tot stand brengen (o.a. via tot in de verste uithoeken verspreide rederijderskamers) dan ook veelal extra-literaire motieven, pas naar het einde van de eeuw (Van Nu en Straks) ontwaakte de literatuur zelf.

HOENSELAARS (Ton), “Recycling Shakespeare in the Low Countries”, *The Low Countries 1999-2000*, pp. 203-211.

In *Ten Oorlog* hebben Tom Lanoye en Luk Perceval vooreerst een scherpe kritiek geformuleerd op het politieke klimaat in België, dit met verwijzingen naar de Dutroux-affaire in o.a. de figuur van Richard II en zijn voor de gelegenheid veel jonger gemaakte bruid en in de moord op de prinses. Verder treffen we in dit werk reflecties aan op de rol van het kunstenaarschap en de verhouding van de schrijver

tot het culturele erfgoed, wat o.a. tot uiting komt in de haat-liefdeverhouding van Prince Hal (Lanoye) tot zijn vader (Shakespeare). Een praktijk die zowel wat betreft het streven naar emulatie als de referenties aan de politieke situatie in eigen land aan het einde van een lange ontwikkeling staat, die teruggaat tot respectievelijk *Aran en Titus* (1638) van Jan Vos en *Roode en Witte Roos. Of Lankaster en Jork* van Lambert van de Bosch uit 1651.

HUNINK (Vincent), "De ijselijke Phaedra van Sarah Kane", *Hermenevs*, 71, (1999), nr. 4, pp. 268-275.

Een toneelschrijver die zich met elementaire conflicten als gruwel en dood bezighoudt, komt haast onvermijdelijk bij de klassieke tragedies uit, tragedies waarnaar Sarah Kane al in haar tweede stuk, *Phaedra's Love* (1996), teruggreep. Heeft Kane haar inspiratie in de al sterk aangedikte versie van Seneca gezocht, de talrijke eigen elementen die ze aan het stuk, dat opvalt door het gebalde en strakke taalgebruik, toevoegt, laten een schokkende, sadistische wereld zien, waarin een uitzichtloos cynisme overheerst.

JESPERS (Henri-Floris), "De onmogelijke identiteit. Dialogen met Alain Gormoz", *Gierik & NVT*, 17 (1999), nr. 65, pp. 77-83.

Het toneel van Alain Gormoz (1920), een in het Frans schrijvend Antwerpenaar, vertoont, in reactie op het fascisme en totalitarisme, duidelijke raakpunten met het absurdistische en existentialistische theater. Gingen, merkwaardig genoeg, zijn eerste stukken - *Le Transfuge*, *Les Résidus* en *Le cinquième mur* - in première in het Nederlands, zelf vertaalde hij werk van Piet Sterckx en Tone Brulin (*Vertikaal*).

JONK (Jan), "De volledige werken van Shakespeare vertaald: een toelichting", *Folio*, 6 (1999), nr. 2, pp. 5-17.

Jan Jonk, die gedurende twintig jaar werkte aan zijn vertaling van het volledige werk van Shakespeare (de 37 delen van *The Arden Shakespeare*, de sonnetten en *Edward III*) over vertaalproblemen als daar zijn de transformatie van 'blank verse', een juist begrip van het zestiende-eeuwse Engels, toon en taalmuziek.

KONST (Jan), "Nederlands toneel 1600-1730. Het onderzoek van de laatste twintig jaar", *Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde*, 115 (1999), nr. 3, pp. 201-217.

Het Nederlandse toneel uit de zeventiende en vroege achttiende eeuw staat de jongste tijd sterk in de belangstelling. Valt, wat het vroege renaissance-drama (1600-1620) betreft, vooral de historiserende aanpak op die onder impuls van Mieke Smits-Veldt tot een grote consistentie in het onderzoek heeft geleid, specialisten van classicistisch toneel (na 1670) richten hun aandacht vrijwel uitsluitend op vormgevingsprincipes en toneeltheoretische opvattingen. Het late renaissance-toneel (1620-1670) en het komische toneel blijven vooralsnog onderbelicht.

KORSTEN (Frans-Willem), "Waartoe hij zijn dochter slachtte. *Enargeia* in een moderne

retorische benadering van Vondels *Jeptha*", *Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde*, 115 (1999), nr. 4, pp. 315-333.

In de twintigste-eeuwse studie van de retorica is een vaak onproductieve tweedeling ontstaan tussen de opvatting waarbij de verantwoordelijkheid voor tekst en effect ligt bij de maker en deze waarbij ze ligt bij de gebruiker. Het klassieke concept van de enargeia -het aanwezig stellen van iets was afwezig is- biedt echter de mogelijkheid deze beide types te verzoenen. Dit blijkt al meteen in Vondels *Jeptha*, waarin de vraag naar de fundamentele rechten van de vrouw i.v.m. huwelijk en gehoorzaamheid in de tekst niet echt wordt uitgedrukt, maar er wel in wordt verbeeld, wat op verschillende delen van het publiek anders moeten hebben gewerkt.

KRAMER (Femke) en TERSTEEG (Jacques), "Theatergroep Marot speelt rederijkerstoneel", *Jaarboek 1997-1998 van de Koninklijke Soevereine Hoofdkamer van Retorica "De Fontaine" te Gent - XLVII-XLVIII - Tweede reeks nr. 39-40*, Gent, 1999, pp. 103-178.

Kramer en Tersteeg, regisseurs van Theatergroep Marot, begin jaren negentig ontstaan aan de Groningse universiteit, over hun keuze voor het rederijkerstoneel met daarin de voorkeur voor het komische genre (o.a. *Goossen Taeijaert, Wind te koop* (naar *Jan Fijnart*) en *Schaamstreken* (naar van *Lippen, Lijse ende van Jan Vleermuijs*)), de problematiek van reconstructie versus actualisering en tekstvertaling versus tekstbewerking, het regieconcept (de middenweg tussen de conceptuele en organische methode) en de vormgeving (decor, kostuums, muziek).

LAERMANS (Rudi), "Kleine verschillen, grote gevolgen. Over kunst, markt en politiek", *Etcetera*, 17 (1999), nr. 70, pp. 25-31.

Als alternatief voor de huidige 'vermarkting' (p. 25) van de kunstensector met de daarbij horende interpretatie van kunst als bedrijf, dient zich -conform de systeemtheoretische traditie in de sociologie- de 'supervisiestaat' aan. Via uiteenlopende conferentiemechanismen, waarbij de overheid slechts een stem is naast vele andere, wil zij bijdragen tot het ontstaan van een context- of veldbeschrijving, die vervolgens beleidsmatig kan worden aangewend, niet als externe interventie, maar als blijvende uitnodiging om mee te werken aan de realisatie van een samen uitgewerkt model.

LAGRANDEUR (Kevin), "The Talking Brass Head as a Symbol of Dangerous Knowledge in *Friar Bacon* and in *Alphonsus, King of Aragon*", *English Studies*, 80 (1999), nr. 5, pp. 408-422.

Eerst in *Alphonsus, King of Aragon* en later in *The Honorable History of Friar Bacon and Friar Bungay* levert Robert Greene scherpe kritiek op de wetenschappers en wetenschappen van zijn tijd. Het beeld van de geleerde die een koperen hoofd tot leven wil wekken -een beeld dat ook in andere werken voorkomt en steunt op een traditie die teruggrijpt tot de Griekse mythologie en de sprekende menselijke hoofden uit Arabische verhalen- heeft immers tot doel te wijzen op de gevaren van een al te ongecontroleerd wetenschappelijk onderzoek.

LAMBRECHT (Koen), "La Juive weer springlevend" *Muziek & Woord*, november 1999, p. 10.

Genoten de talrijke opera's van Fromental Halévy (1799-1862), die zijn eerste successen boekte in de Opéra Comique, maar definitief doorbrak in het genre van de 'grand opéra', aanvankelijk heel wat bijval, momenteel zijn ze grotendeels in de vergetelheid geraakt. *La Juive* (1835), dat meer dan honderd jaar op het Parijse repertoire bleef en als zijn beste werk geldt, bevat nochtans heel wat elementen die ook een hedendaags publiek kunnen bekoren.

LEUKER (Maria-Theresia), "De mythe van het hoge paar. Joost van den Vondel en Maria Tesselschade Roemers in de historische verhalen van J.A. Alberdingk Thijm", *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 112 (1999), nr. 4, pp. 522-542.

Met grote overgave en verering portretteerde de katholieke literator J.A. Alberdingk Thijm de dichteres Maria Tesselschade Roemers Visscher en de tot het katholicisme bekeerde Vondel -die volgens hem het treurspel *Peter en Pauwels* aan haar opdroeg- in een reeks van verhalen, die tot doel hadden zijn lezers te overtuigen van de belangrijke bijdrage die de katholieken tot de cultuur van hun land hebben geleverd.

NIJHOF (Jos), "Theatre Based on Commitment. The New Realism of Trust", *The Low Countries 1999-2000*, pp. 269-270.

Sinds zijn oprichting in 1988 is De Trust, onder impuls van Theu Boermans, van een kleine, niet gesubsidieerde groep van gelijkgezinde theatermakers, uitgegroeid tot een gezelschap dat de vergelijking met de grote Nederlandse gezelschappen kan doorstaan. Doelstelling is het bieden van een reflectie op de nieuwe tijd die met de val van de Berlijnse muur in 1989 is ingegaan, dit op een tegelijk sociaal betrokken en artistiek inventieve manier (stukken van o.a. Werner Schwab en Tsjechov; *Friedrichswald*, Boermans' adaptatie van Shakespeares *As You Like It*).

PEECK (Maureen), "*Shakespeare in Love* and *The Author as Character*", *Folio*, 6 (1999), nr. 2, pp. 39-47.

Op 25 september 1999 vond in Utrecht het symposium 'Shakespeare in Love' en 'The Author as Character' plaats. Paul Franssen had het hier o.m. over fictionele portretten van auteurs (cf. *The Picture of Mr. W.H.* van Oscar Wilde over Shakespeare), Jean-Marie Maguin over Shakespeares, zijn relatie tot zijn vrouw en het autobiografisch potentieel van de sonnetten, Werner Habicht over fictionele biografieën van Shakespeare (o.a. van Tieck) en Michael Dobson over de relatie tussen Shakespeare en koningin Elizabeth I.

PUJANTE (A. Luis), "Spanish and European Shakespeares", *Folio*, 6 (1999), nr. 2, pp. 18-38.

Een erg vruchtbaar onderzoeksterrein vormt de studie van de -vroegste- verspreiding van het werk van Shakespeare in Spanje en bij uitbreiding in gans Europa. Een aanvulling en eventuele herziening van reeds bestaande werken, samen met

het opstellen van een Engelstalige bibliografie lijken de meest aangewezen manier om, in de overtuiging dat de geschiedenis van Shakespeare in Europa deel uitmaakt van de culturele geschiedenis van het continent, te komen tot een ware Europese samenwerking.

REILINGH (Wim), "Goethes materialisme", *De Tweede Ronde*, 20 (1999), nr. 2, pp. 90-93.

Aan de basis van Goethes persoonlijkheid ligt een gezond materialisme. Zijn geestelijk leven kon zich enkel volledig ontplooiën wanneer het in nauw contact stond met de aarde, wat zijn werk tot een voorbeeld van de volmaakte synthese tussen materie en geest maakt.

ROBINSON (John V.), "Helen's Living Mother: *All's Well That Ends Well* 5.3.314", *English Studies*, 80, (1999), nr. 5, pp. 423-427.

Helena's laatste vers in *All's Well That Ends Well* ("O my dear mother, do I see you living?") smeekt, zoals zoveel lijnen in deze slecht overgeleverde tekst, om emendatie. Het vers heeft immers pas zin wanneer we de tweede helft ervan toeschrijven aan de gravin, die hiermee haar vreugde te kennen geeft haar dood gewaande pupil, die haar voor het eerst moeder noemt, levend terug te zien.

ROMBOUTS (Tony), "Jan Christiaens 70", *Gierik & NVT*, 17 (1999), nr. 65, pp. 15-23. (thema: Drie musketiers voor de spiegel: Auwera, Christiaens en Raes).

Heeft Jan Christiaens (1929) meer dan dertig stukken op zijn naam, daarnaast vertaalde en bewerkte hij nog een twintigtal stukken van buitenlandse auteurs. Nadat hij debuteerde in het absurdistische genre (*Een vredesduif braden*, NKT 1959), koos hij resoluut voor een volkse vorm van theater, met een sterke sociale ondertoon (het drieluik *De Parochie van Miserie*, *De Droom van Zotte Rik* en *Minerva*, gecreëerd in de Antwerpse KNS, de monoloog *Madame Germaine*, *Het Crematorium*).

SIX (Fred), "Thersitesprijs voor Nand Buyl", *Ons Erfdeel*, 42 (1999), nr. 5, pp. 767-769.

Dat Nand Buyl onlangs van de Vlaamse Vereniging voor Theatercritici de Thersitesprijs mocht ontvangen, is een meer dan verdiend teken van waardering voor een vroeger weleens miskend rasacteur. Na zijn directeurschap van de KVS - waar hij in 1941 als acteur begon - paste hij zich inderdaad met een verbazingwekkende alertheid en souplesse aan de nieuwe theatercontext aan en onderscheidde hij zich in uiteenlopende theaterhuizen door de expressieve soberheid waarmee hij zijn rollen bracht.

STAPPAERTS (Dirk), "Federico Garcia Lorca 1898-1936", *Bibem*, 13 (1999), nr. 4, pp. 29-42.

Geen enkele twintigste-eeuwse Spaanse auteur geniet de internationale bekendheid van Federico Garcia Lorca, wiens progressieve ingesteldheid en streven naar individuele vrijheidsexpressie en -beleving hem tot een boegbeeld van een kritisch

ingestelde intelligentsia maakten. Wat het toneel betreft kunnen we behalve op zijn bekendste stukken ook wijzen op o.a. *Marianna Pineda* (Dali ontwierp mee het decor voor de creatie), *Liefde van don Perlimplin voor Belisa in haar tuin*, *Vijf jaar later misschien* en *El Publico*.

STOETZER (Sylvia), "Brieven aan Vermeer" en "Louis Andriessen", *Theatermaker*, 3 (1999), nr. 9, pp. 8-10 en 11-13.

In *Writing to Vermeer* zetten filmregisseur en librettist Peter Greenaway, regisseur Saskia Boddeke en componist Louis Andriessen, die eerder al het succesvolle *Rosa, a horse drama* maakten, hun zoektocht naar een nieuwe operataal verder. Komt het libretto, bestaande uit achttien fictieve brieven van Vermeers zwangere vrouw, zijn schoonmoeder en een model, geplaatst tegen de achtergrond van een dreigende Franse invasie in de Nederlanden in 1672 (cf. het slotbeeld van de door de Nederlanders als verdediging doorgeprikte dijken) erg statisch over, voor de muziek liet Andriessen zich inspireren door Cage én Nederlandse polyfonisten als Sweelinck en Reincken.

TRIEBELS (Hans), "Een portret in brieven", *Muziek & Woord*, december 1999, p. 13.

In het oeuvre van Ferruccio Busoni (1866-1924), pianist, componist, bewerker (van o.a. de orgelwerken van Bach) én groot brievenschrijver, nam ook de opera een prominente plaats in: koos hij zijn onderwerpen uit de commedia dell'arte en de romantiek, de libretto's schreef hij meestal zelf.

VAN ASSCHE (Hilda), "Cyriel Buysse over het toneel in Vlaanderen", *Mededelingen van het Cyriel Buysse Genootschap XV*, Gent, 1999, pp. 203-206.

In de 'Cronique théâtrale' van de Parijse krant *Le Temps* (30 juli 1906) velde Cyriel Buysse een vernietigend oordeel over het Nederlandstalige toneel in het België van zijn tijd: overwogen vertalingen van veelal melodramatische Franse en Duitse stukken, mee als gevolg van het gangbare premiestelsel en de indirecte censuur waarmee die gepaard ging, vielen nochtans realistisch bedoelde stukken van eigen bodem op door een totaal gebrek aan geloofwaardigheid. Alleen vanuit socialistische hoek (het *Maison du Peuple* in Brussel en de *Vooruit* in Gent) werden pogingen ondernomen om toneel uit het wereldrepertoire op de Vlaamse planken te brengen.

VAN BAVEL (Katleen), "Poulenc in ernst en luim", *Muziek & Woord*, november 1999, pp. 12-13.

Tot het indrukwekkende, uitermate diverse oeuvre van Francis Poulenc (1899-1963) behoren ook de opera's *Dialogues des Carmélites*, naar een waar gebeurd verhaal van Bernanos, *Les Mamelles de Tiresias*, naar een surrealistische komedie van Apollinaire en *La Voix Humaine*.

VAN KERKHOVEN (Marianne), "Un acte d'amour, un acte de confiance. Emile Lansman, éditeur/diffuseur", *Etcetera*, 17 (1999), nr. 70, pp. 17-21.

In het Waalse dorp Carnières, bij La Louvière, is éditeur/diffuseur Lansman er in de loop van tien jaar in geslaagd een belangrijke Franstalige uitgeverij van theater-teksten en -essays uit te bouwen (catalogus: 275 titels). Dit via huisauteurs (o.a. de Walen Louvet, Emond en Durnez, de Afrikaan Sony Labou Tansi, de Algerijn Slimane Benaïssa en Larry Tremblay uit Quebec), een selectie uit ingezonden manuscripten, projecten (een koffertje met teksten uit Australië) en een jaarlijkse wedstrijd ('Une scène pour la démocratie').

VAN KERREBROECK (Koen), "De stemmen hebben hem nog steeds niet gezien. Ivo Van Hove regisseert *India Song* van Duras", *Streven*, 66 (1999), nr.10, pp. 939-941.

India Song van Marguerite Duras, een complexe, fragmentarische tekst over de onmogelijkheid van liefde en passie, lijkt wel geschreven op maat van Ivo Van Hove, die met het Zuidelijk Toneel al eerder onspeelbaar geachte of vergeten stukken uit het wereldrepertoire via een verrassende vormgeving toegankelijk heeft gemaakt voor een groot publiek. Dat dit hier minder lijkt te lukken, heeft wellicht te maken met de artificiële afstandelijkheid die het uitschakelen van de sprekende auteur -het publiek luistert naar een reeks van opgenomen stemmen- meebrengt.

VAN SCHAİK (Eva), "'Kiss me Käthy Gosschalk' à Rotterdam", *Septentrion*, 28 (1999), nr. 4, pp. 39-45.

Vijfentwintig jaar lang heeft Käthy Gosschalk, die voordien als danseres schitterde bij het Scapino Ballet en het Nederlandse Danstheater, de Rotterdamse Dansgroep geleid. In die tijd is ze erin geslaagd haar publiek te laten kennismaken met de nieuwste (Amerikaanse) dans -zij is het die Merce Cunningham in Nederland introduceerde- en tegelijk het niveau van haar eigen gezelschap hoog te houden. Haar medewerker Ton Simons volgt haar op.

WILLAERT (Saskia), "Zangers van Italiaanse komische opera in de tweede helft van de 18de eeuw", *Musica Antiqua*, 16 (1999), nr. 4, pp. 151-168.

Dat zangers van komische opera's ten onrechte als derderangs werden beschouwd, bewijst een blik op de carrière van een veertigtal zangers die tussen 1760 en 1770 gedurende een of meerdere seizoenen opere buffe zongen in het beroemde Londense King's Theatre. Vaak ging het om doorgewinterde reizigers, soms behorende tot familiegezelschappen, die twintig tot dertig jaar op de scène stonden en niet zelden de overstap naar het seria-genre maakten (Anna De Amicis) (cf. een overzicht van de operagezelschappen van het King's Theatre van 1760 tot 1770 en van de carrière van prima buffa Maria Paganini).

II. DRAMATEKSTEN

a. boeken

ARISTOPHANES, *Cavalerie/Vrede*, vertaald door Hein L. Van Dolen, Amsterdam: Athenaeum-Polak & Van Gennep, 1999, 172 p. (ISBN 90-253-017-4).

ARISTOPHANES, *Lysistrata*, vertaald door Gerard Janssens, Leuwarden: Chaironeia, 1998 (ISBN 90-8044-754-4).

G.A. Bredero's *Moortje en Spaanschen Brabander*, uitgegeven door E.K. Grootes, Amsterdam: Athenaeum-Polak & Van Gennep, 1999, 421 p. (ISBN 90-253-0296-3).

CLAUDEL (Paul), *Hard brood*, oorspronkelijke titel *Le pain dur*, vertaald door Eric De Kuyper en Céline Linssen, Amsterdam: International Theatre & Film Books en Eindhoven: Het Zuidelijk Toneel, 1999, 128 p. (ISBN 90-6403-544-X).

CLAUS (Hugo), *Toneel*, Amsterdam: De Bezige Bij, 1999, 1482 p. (ISBN 90-234-3830-2) (2 delen).

CORNEILLE (Pierre), *De Cid*, vertaald door Laurens Spoor, Amsterdam: Van Gennep, 1999 (ISBN 90-5515-235-8).

Crossing Border - Wereldliteratuur uit binnen- en buitenland, samengesteld door Judith Uijterlinde, Amsterdam: Van Gennep, 1999, 218 p. (ISBN 90-5515-516-0).

DE PALM (Norman), *Stampij* en *Hotel-hotel*, Amsterdam: International Theatre & Film Books, 1998, 190 p. (ISBN 90-6403-528-8).

EURIPIDES, *Medea*, vertaald door Gerard Janssen, Leuwarden: Chaironeia, 1998, 54 p. (ISBN 90-8044-753-6).

b. in tijdschriften

FLEISSER (Marielouise), "Fragment uit 'Pioniers in Ingolstadt' - Komedie in veertien scènes", *Lust & Gratie*, 16 (1999), nr. 62, pp. 85-87.

"100 Ways to Disappear and Live Free - een voorstelling van transquinquennial & Dito'Dito", *Etcetera*, 17 (1999), nr. 70, pp. 8-15 (ingeleid door Wim Van Gansbeke, pp. 6-7).

Xun (Lu), "De reiziger", *Onderweg/Het trage vuur*, nr. 8, september 1999, pp. 127-131.